

Anarâš saavah – media kielenelvyttäjänä
Yle Sápmiin rooli vähemmistökielten elinvoimaisuudessa

Sara Wesslin

Kulttuurialan opinnäytetyö
Viestinnän koulutusohjelma
Medianomi (AMK)

TORNIO 2014

TIIVISTELMÄ

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU, Kaupan ja kulttuurin osaamisala

Koulutusohjelma:	Viestinnän koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t):	Sara Wesslin
Opinnäytetyön nimi:	Anarâš saavah – media kielenelvyttäjänä. Yle Sápmin rooli vähemmistökielten elinvoimaisuudessa.
Sivuja (joista liitesivuja):	37 (3)
Päiväys:	27.3.2014
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Jetta Huttunen
<p>Tutkin opinnäytetyössäni inarinsaamenkielisen toimituksen työskentelyä Yleisradion saamenkielisessä aluetoimituksessa, Yle Sápmissa. Tarkastelen tutkimuksessani vähemmistökielisen toimittajan roolia kielenelvytyksessä sekä vähemmistökielisen toimittajan työkuva.</p> <p>Tutkimuskysymyksiäni ovat kuinka inarinsaamen kielinen toimitus on vahvistunut Yle Sápmissa ja millainen rooli inarinsaamenkielisellä toimittajalla on työssään kielenelvytyksessä. Tutkin aiheitani tarkastelemalla toimittajan työtä ja vähemmistökielisten toimittajien työtapoja.</p> <p>Pääaineistonani olen käyttänyt haastatteluja, joissa olen selvittänyt toimittajien suhdetta vähemmistökieleen sekä omaan työhön vähemmistökielisenä toimittajana. Tietoperustani keskeisimmät aineistot ovat Baskimaan yliopiston tutkijoiden Zabaletan ym. teettämä tieteellinen artikkeli <i>Language development, knowledge and use among journalists of European minority language media</i> (2008) sekä inarinsaamenkielisen toimittajan Anja Kaarretin ja Yle Sápmin päällikön Pirita Näkkäläjärven haastattelut.</p> <p>Opinnäytetyössäni käy ilmi, kuinka tärkeä rooli medialla on uhanalaisen kielen säilyttämisessä. Toimittajan työskentely jättää kielestä jäljen sekä radioon, televisioon ja Internetiin, mikä vahvistaa pienenkin kielen asemaa.</p>	
Asiasanat: inarinsaame, toimittaja, vähemmistökielet, kielen elvytys	

ABSTRACT

LAPLAND UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Business and Culture

Degree programme:	Bachelor of Media in Multimedia journalism
Author(s):	Sara Wesslin
Thesis title:	Anarâš saavah – reviving the language in media
Pages (of which appendixes):	37 (3)
Date:	27th March 2014
Thesis instructor(s):	Jetta Huttunen
<p>In this thesis I research the work of Inari Sámi Media at Yle Sápmi. I study minority language journalists' role in language revitalization. In addition, I study minority language journalists' content of work in media.</p> <p>The research questions addressed in this research find answers to the questions of how the Inari Sámi journalists' position has been reinforced in Yle Sápmi and what the role of the Inari Sámi journalists have in revitalizing this language. I conduct the research by looking into the journalists' work and the ways of working of the Inari Sámi journalists.</p> <p>To answer my research questions, I use in this research interviews with which I researched the relationship between minority language journalists and their language. Further, I interviewed the manager of Yle Sápmi and a journalist working for Yle Sápmi. I also used a scientific article discussing minority language position in Basque Provinces.</p> <p>My thesis shows how important a role minority media plays in preserving endangered languages. Journalists' work in an endangered language leaves a mark in radio, television and the Internet, which strengthens the status of even a small minority language in society.</p>	
Asiasanat: Inari Sámi, journalist, minority language, language revitalization	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	5
2 TOIMITTAJA JA INARINSAAME	7
2.1 Toimittajan työ.....	7
2.2 Yleisradio ja vähemmistökielet.....	7
2.3 Vähemmistökieli inarinsaame.....	8
2.4 Median rooli kielenelvytyksessä.....	9
2.4 Tutkimusmenetelmänä haastattelu	10
3 INARINSAAMENKIELINEN TOIMITUS	12
3.1 Yle Sápmi - saamelaisten ääni	12
3.2 Inarinsaame Yle Sápmissa	14
3.3 Anarâš saavah radiosta Internetiin	14
3.4 Anarâš saavah -lähetys	15
4 KIELIYMPÄRISTÖN MUUTOKSET.....	17
4.1 Toimittajana Yle Sápmissa	17
4.2 Työkielenä uhanalainen inarinsaame	18
4.3 ”Ihmiset kokevat tärkeäksi sen, että käytetty kieli on kunnossa ja oikein”	19
4.4 ”Olen vain se, joka kannustaa käyttämään kieltä”	20
5 VÄHEMMISTÖKIELEN ELVYTTÄJÄ	23
5.1 Vähemmistökielen vuosittainen kasvu mediassa.....	23
5.2 Kapulakielestä ymmärrettäväksi saamen kieleksi.....	24
5.3 Kolmen saamenkielen raja-aidat	25
5.4 Kohti journalistista työroolia	27
5.5 Kielen siirtäminen sukupolvelta toiselle	28
6 POHDINTA.....	31
LÄHTEET:.....	36

1 JOHDANTO

”Jos pienikin kieli kuuluu ja näkyy mediassa, sillä on asemansa yhteiskunnassamme.”

Juhani Nousuniemi, Yle Sápmín päällikkö 1985-2012

Opinnäytetyössäni tutkin inarinsaamen kielisen toimituksen kehittymistä Yleisradion saamenkielisessä toimituksessa, Yle Sápmissa. Päättökysymyksenä opinnäytetyössäni pohdin inarinsaamenkielisen toimituksen kehittymistä Yle Sápmissa. Lisäksi pohdin inarinsaamenkielisen toimittajan roolia kielenelvytyksessä ja inarinsaamen kielisen toimittajan työnkuvaa vähemmistökielisenä toimittajana.

Valitsin aiheeni oman kiinnostukseni pohjalta saamen kieliin ja niiden elvyttämiseen. Suomessa puhutaan kolmea saamen kieltä: pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea. Yle Sápmi on Suomessa ainoa media, joka tarjoaa pääasiallisesti uutisointia vain näillä kolmella saamen kielellä. Suoritin harjoittelujaksoni Yle Sápmissa Inarissa ja kohtasin saamelaisena toimittajana toistuvia haasteita, jotka liittyvät saamenkielisen journalismin tuottamiseen.

Yle Sápmín toimittajilla on tärkeä rooli ylläpitää kaikkia kolmea Suomessa puhuttua saamen kieltä elinvoimaisina. Sen vuoksi on tärkeää kartoittaa saamelaisen median ylläpitoa ja kehittymistä muuttuvan maailman mukana. Opinnäytetyössäni pohdin lopuksi koltansaamenkielisen toimituksen kehittämistarpeita, sillä Yle Sápmín on tarkoitus kehittää koltansaamen toimitustaan vastaamaan entistä paremmin koltansaamelaisen yhteisön tarpeista.

Opinnäytetyössäni olen käyttänyt tutkimusmenetelmänä haastattelua. Lähteideni pääpaino on haastatteluissa, joita olen tehnyt sekä aineistohaastatteluina että asiantuntijahaastatteluina. Haastateltavina ovat muun muassa inarinsaamenkielinen toimittaja Anja Kaarret, Yle Sápmín päällikkö Pirita Näkkäläjäarvi, Yle Sápmín entinen päällikkö Juhani Nousuniemi ja saamen kielten emeritus professori Pekka Sammallahti. Harjoitteluni aikana pääsin myös havainnoimaan inarinsaamen kielisen toimituksen työskentelyä, työtapoja ja haasteita.

Lähteenäni käytän Baskimaan yliopiston tutkijoiden Zabaletan ym. teettämää tieteellistä artikkelia *Language development, knowledge and use among journalists of European minority language media* (2008) ja Jyväskylän yliopiston tutkijan Sari Pietikäisen tieteellistä artikkelia *Sami in the Media: Questions of Language Vitality and Cultural Hybridisation* sekä Marja-Liisa Olthuisin, Suvi Kivelän ja Tove Skutnabb-Kankaan kirjoittamaa kirjaa *Revitalising indigenous languages – How to recreate a lost generation?* (2013), joka käsittelee nimenomaan inarinsaamen kielenelvytystä.

Inarinsaamenkielinen toimitus on vuoteen 2013 mennessä toiminut viikoittain 30 vuoden ajan. Ensimmäinen inarinsaamenkielinen oma ohjelma lähetettiin 6. tammikuuta vuonna 1983, jolloin toimittajana oli Ella Sarre. Yle oli alkanut lähettämään pohjoissaamenkielisiä uutislähetystyksiä yli 35 vuotta aikaisemmin, vuonna 1947. Pitkälle on tultu 30 vuodessa, sillä nykyisin inarinsaamenkielistä uutisointia voi seurata myös internetistä Yleisradion uutispalvelimelta.

Opinnäytetyöstäni on apua myös kielenelvytyksen tutkimukseen, sillä saamenkieliset toimittajat työskentelevät jatkuvasti vähemmistökielten parissa ja törmäävät työssään kieliongelmiin. Toimittajan on ajoittain hankalaa löytää kielitaitoisia haastateltavia ja samalla työstää kieltä uutis- ja ajankohtaisjournalismiin sopivaksi. Uudissanojen tuottaminen uutiskäyttöön on haastavaa, mutta kultaakin kalliimpaa työtä kielenelvytyksen kannalta.

Tavoitteenani on, että tutkimuksestani olisi hyötyä Yle Sápmin inarin- ja koltansaamenkielisen tuotannon kehittämistyössä monimediaiseksi toimitusympäristöksi.

2 TOIMITTAJA JA INARINSAAME

2.1 Toimittajan työ

Toimittajat työskentelevät journalistisina toimijoina uutis- ja ajankohtaismedioissa. Toimittajan tehtävä on kertoa yhteiskunnassa tapahtuvista ajankohtaisista asioista ja muutoksista sekä taustoittaa ne ymmärrettävästi. Toimittajan työ vaatii hyvää yleissivistystä herättääkseen keskustelua ja toimittaja on vastuussa siitä, että hän julkaisee tietoja ja mielipiteitä totuudenmukaisesti. Keskustelua herättäessään toimittajan tulee etsiä ja tuoda esiin erilaisia vaihtoehtoja ja näkökulmia. (Huovila, 2005, 1. 8)

Toimittajat työskentelevät eri medioissa kuten lehdistössä, radiossa, televisiossa ja nykyisin myös Internetissä. Toimittajan työnkuvaan kuuluu toimittaa sisältöä eli koota journalistiset jutut yhtenäiseksi kokonaisuudeksi joko sähköisen välineen ohjelmaan tai lehden eri sivuille. Toimittajan työhön kuuluu juttujen ideointi, tiedonhankinta ja jutunteko. (Huovila, 2005, 41)

Nykyisin toimittajan työhön kuuluu luoda sisältöä myös eri viestintävälineisiin. Mediat pyrkivät yhä enemmän tuottamaan juttuja eri välineisiin, eli versioimaan tuotantonsa radioon, televisioon sekä internetin uutisalustoille. Monimediatoimittaminen tehostaa reaaliaikaista toimittamista ja tarjoaa yleisölle eri välineitä seurata tiedotusvälineen uutis- ja ajankohtaistarjontaa. (Huovila, 2005, 27)

2.2 Yleisradio ja vähemmistökielet

Yleisradio on Suomessa toimiva julkisen palvelun viestintäyhtiö. Yleisradiota ohjaa julkisen palvelun velvoite.

”Yhtiön tehtävänä on tuoda monipuolinen ja kattava julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmisto siihen liittyvine oheis- ja lisäpalveluineen jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin.”

Laki Yleisradio Oy:stä 635/2005 7§ Hakupäivä 10.1.2014

Yleisradion julkisen palvelun velvoitteessa määritellään, että Ylen tulee kohdella yhtäläisin perustein ohjelmatoiminnassaan Suomen suomen- ja ruotsinkielistä väestöä, sekä tuottaa palveluja myös saamen kielellä. (Laki Yleisradio Oy:stä. Julkinen palvelu Hakupäivä 10.1.2014)

Saamen kielten osalta Yleisradio on toteuttanut julkisen palvelun velvoitettaan saamenkielisen aluetoimituksen muodossa. Yle Sápmi toimii saamelaisalueen keskuksessa Inarissa ja toteuttaa saamenkielisen julkisen palvelun tehtävänsä tuottamalla radio-, tv- ja Internet-lähetystä kolmella Suomessa puhutulla saamen kielellä.

2.3 Vähemmistökieli inarinsaame

Wikipedian mukaan inarinsaame on uralilaiseen kielikuntaan kuuluva saamelaiskieli, jota puhutaan vain Suomessa, Inarinjärven ympäristössä. Inarinsaamen puhujia kutsutaan inarinsaamelaisiksi ja puhujia on noin 300. (Inarinsaame 2013, Hakupäivä 8.4.2014)

Vähäisten puhujien vuoksi inarinsaamen kieli on uhanalainen ja on vaatinut elvytystoimia vakiinnuttaakseen asemaansa yhteiskunnassa ja lisätäkseen kielen puhujia.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen mukaan inarinsaame luokitellaan yhdeksi Suomen vähemmistökieleksi. Vähemmistökielellä tarkoitetaan kieltä, joka on uhanalainen, sen puhujamäärät ovat pieniä ja kielen käyttöalat ovat suppeita. Myös vähemmistökielen huolto- ja tutkimustarpeet vaativat erityyppistä painoarvoa kuin valtakielten. (Kotimaisten kielten keskus 2010. Vähemmistökielten selvityksiä. Hakupäivä 10.1.2013)

Kulttuuristen muutosten ja kielten monipuolistumisen myötä uhanalaiset saamen kielet ovat voimistuneet ja niiden puolesta puhutaan valtion päättäjien tasolla. Monet instituutiot ja poliitikot ovat sitoutuneet saamen kielten elvytykseen ja haluavat pitää kulttuurin elävänä. (Pietikäinen. 2008. 25)

Pääpiirteisesti inarinsaamen kieli on elpymään päin, uusia puhujia lisääntyy lasten ja nuorten keskuudessa ja ihmiset kouluttautuvat inarinsaamen kielellä. Saamen kielten emeritus professori Pekka Sammallahten mukaan kielen siirtyminen jälkipolville riippuu kuitenkin puhujien kielellisestä identiteetistä ja suhteesta kieleen. Sammallahten mukaan inarinsaamelainen yhteisö on pieni ja myös altis taloudellisille ja yhteiskunnallisille suhdanteille, joten yhteiskunnallinen tilanne Suomessa vaikuttaa paljon kielen standardisoitumiseen. (Sammallahti, sähköpostihaastattelu, 31.1.2014)

Saamen kielet on myös turvattu Suomessa vuonna 1992 voimaantulleella kielilalla, joka pyrkii stabilisoimaan saamen kielten asemaa ja käyttöä. Laissa määritellään, että saamenkielisillä on oikeus käyttää kieltään tuomioistuimissa ja muissa viranomaistilanteissa. Julkisella vallalla on myös velvollisuus toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia Suomessa. Saamenkielisillä on myös oikeus opiskella saamen kieltä peruskoulussa ja lukiossa äidinkielenä, valinnaisena tai vapaaehtoisena aineena. (Saamen kielilaki. 1086/2003 4-10 § Hakupäivä 11.2.2014)

2.4 Median rooli kielenelvytyksessä

Olthuisin, Kivelän ja Skutnabb-Kankaan tekemän tutkimuksen mukaan medially on merkittävä rooli kielenelvytyksessä. Media lisää kielenkäyttöä ja näkyvyyttä sekä kunnioittaa kieltä. Media siirtää toiminnallaan kieltä sukupolvelta toiselle ja työstää erilaisia sanoja säilyttääkseen kielen modernina ja elinvoimaisena. (Olthuis, Kivelä, Skutnabb-Kangas. 2013. 208)

Vähemmistökielistä mediaa pidetään usein tärkeänä osana uhanalaisten kielten elvyttämisessä, koska medially on mahdollisuuksia laajentaa kielenkäyttöä sekä lisätä tietoisuutta ja motivaatiota käyttää kieltä. Samalla vähemmistökielinen media toimii elinvoimaisena identiteetin vahvistajana ja toimii kielen kehittäjänä. Erityisesti alkuperäiskansalle media toimii tärkeänä väylänä tuottaa itse ajankohtais- ja uutistoimintaa vahvistaakseen kielen lisäksi myös omaa yhteisöä. (Pietikäinen (2008) 22)

Baskimaan yliopiston teettämän tutkimuksen (2008) mukaan Euroopan vähemmistökielillä medioilla on erityinen tehtävä kehittää myös journalistista kieltä omalla vähemmistökielellään. Tutkimuksessa on selvitetty myös saamenkielisen median toimittajien kielenkäyttöä. Zabaletan, Xamardon, Gutierrezin, Urrutian ja Fernandezin mukaan 56,5 % vähemmistökielisistä toimittajista koki, että heidän kielitaitonsa on selkeästi kehittynyt vuosien mittaan journalistiseksi kieleksi. (Zabaleta, Xamardo, Gutierrez, Urrutia & Fernandez (2008), 202)

Zabaletan ym. tutkimuksesta käy myös ilmi, että saamenkielisten toimittajien kielitaito kehittyy koko ajan uutisoinnin mukana. Saamenkieliset toimittajat kuitenkin kokevat, että heidän tulisi yhdessä kollegoidensa kanssa kehittää jatkuvasti omaa kielitaitoaan, sillä mediakieltä kritisoidaan paljon valtakieleen verrattuna. (Zabaleta ym. 2008. 205)

Tutkimuksen tuloksien mukaan vähemmistökieliset toimittajat vaihtavat vähemmistökielen yhä helpommin valtakieleen. Vähemmistökielisten toimittajien kohdatessa valtakieltä puhuvan toimittajan, Zabaletan ym. mukaan seuraukset voivat olla haasteellisia, sillä kielenvaihdos voi vaikeuttaa vähemmistökielen käyttöönottoa. Kielen vaihdoksen seurauksilla on myös negatiivinen vaikutus vähemmistökielen kehittymiseen ja vähemmistökieliseen journalismiin. Journalistinen työ tulisi Zabaletan ym. mukaan tapahtua aina vähemmistökielellä aina jutun ideoinnista toteutukseen. (Zabaleta ym. 2008. 206)

2.4 Tutkimusmenetelmänä haastattelu

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkimus, joka perustuu puolistrukturoituun teemahaastatteluilla hankittuun tutkimusmateriaaliin. Puolistrukturoidun teemahaastattelun valitsin tutkimusmateriaalini keräysmetodiksi, koska se tuo hyviä tuloksia silloin, kun halutaan selvittää asioita, joita ihmiset eivät ole tottuneet puhumaan päivittäin tai joihin voi liittyä esimerkiksi muistamisongelmia. Tutkimusmetodini on hyvä myös silloin, kun tutkitaan heikosti tiedostettuja asioita, joita ihmiset yleisesti pitävät itsestäänselvyytenä.

Strukturoidusta haastattelusta tämä tutkimusmenetelmä eroaa siten, että kysymykset eivät ole tarkasti samassa muodossa ja järjestyksessä, mutta haastattelun teema ja aihe

ovat tiedossa. Se antaa myös informantille mahdollisuuden vastata laajemmin kysymyksiini ja samalla luo sijaa myös vapaalle keskustelulle aiheesta. (Hirsjärvi & Hurme. 1988. 35. 36.)

Opinnäytetyössäni haastattelin yhtä inarinsaamenkielistä toimittajaa marraskuussa 2013 sekä kahta Yle Sápmín entistä päällikköä Juhani Nousuniemeä marraskuussa 2013 ja nykyistä päällikköä tammikuussa 2014. Lisäksi haastattelin saamen kielten emeritus professoria yleisesti inarinsaamen kielen tilasta ja tulevaisuudesta sähköpostitse tammikuussa 2014. Haastattelujen kysymykset keskittyivät lähinnä inarinsaamen kieleen, mediaan ja kielenelvytykseen. Tutkimushaastatteluissa halusin selvittää syvemmin, kuinka inarinsaamenkielinen toimittaja työskentelee, toimii kielen kanssa ja millainen rooli hänellä on uhanalaisen kielen elvytystyössä. Halusin saada myös tarkkaa lähdeaineistoa suoraan saamelaiselta mediakentältä: Yle Sápmín päälliköiltä sain lähdeaineistoa Ylen strategiasta ja toiminnasta sekä roolista kielenelvytyksessä.

Haastatteluilla pyrin saamaan sekä aineistoa että syvempää tietoa siitä, kuinka vähemmistökielinen toimittaja työskentelee ja on työpanoksellaan mukana stabilisoimassa uhanalaista inarinsaamen kieltä.

3 INARINSAAMENKIELINEN TOIMITUS

3.1 Yle Sápmi - saamelaisten ääni

Yle Sápmi, Yleisradion saamenkielinen alueradio Inarissa on ainoa media Suomessa, joka tuottaa sisältöä radioon, televisioon ja Internetiin kolmella Suomessa puhutulla saamenkielellä: pohjois-, inarin- ja koltansaamalla. Yle Sápmi on osa Yleisradion julkisen palvelun velvoitetta tuottavaa monipuolista ja kattavaa televisio- ja radio-ohjelmistoa jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin. Yle Sápmi erityistehtävänä on saamenkielinen julkinen palvelu Suomessa. (Yleisradio. Julkinen palvelu. Hakupäivä 18.12.2013)

Suurin osa Yle Sápmi tuotannosta tuotetaan pohjoissaamen kielellä, jolla on Wikipedian mukaan 50 000 puhujaa pohjoismaissa. (Wikipedia. Pohjoissaame. Hakupäivä 9.1.2014)

Yle Sápmi kohderyhmänä on kaikki Suomessa asuvat saamelaiset. Yle Sápmi päätoimitilat sijaitsevat Inarissa, mutta studiot löytyvät sekä Utsjoelta että Enontekiöltä. Vakituista henkilökuntaa Yle Sápmillä on noin 20 ja freelancereita avustajina 10-15. Saamelaisalue on Yle Sápmi tärkeintä kohdealuetta Suomessa, mutta nykyisin toimitus pyrkii saavuttamaan myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvan yleisön, sillä uudessa veromallissa on tärkeää palvella kaikkia saamelaisia ympäri Suomen. Suomen saamelaisista 60-65 prosenttia asuu saamelaisalueen ulkopuolella kaupungeissa. Tärkeimmät välineet saavuttaa heidät on televisio, Internet ja Yle Areena. (Näkkäljärvi, haastattelu, 20.1.2014)

Yle Sápmi korostaa olevansa osa Yleisradiota ja sitä, että Ylen strategia ohjaa Yle Sápmi toimintaa. Yle Sápmi nettisivuilla korostetaan myös sitä, että Ylen arvot luotettavuus, riippumattomuus ja ihmisen kunnioittaminen ohjaavat myös Yle Sápmi toimittajien työtä päivittäin. Lisäksi Yle Sápmi on sitoutunut pohjoismaisiin saamen uutisarvoihin, jotka ovat luotettavuus, rohkeus, yleisön palveleminen ja saamelaisuus. Yle Sápmi on vahvasti arvojohdettu toimitus. (Näkkäljärvi, haastattelu, 20.1.2014)

Yle Sápmi toimituksen itselleen asettavat tavoitteet strategiakaudelle 2013-15 ovat:

- Monipuolisia, laadukkaita, ajankohtaisia ja merkityksellisiä sisältöjä kaikille saamelaisille sopivissa välineissä
- Luotettava, rohkea, nopea ja riippumaton keskustelunavaaja saamelaisnäkökulmasta
- Saamen kielten, kulttuurin ja identiteetin vahvistaja
- Saamenmaan paras mediaosaaminen ja halutuin työpaikka

Säännölliset lähetykset pohjoissaameksi alkoivat Yleisradiolla jo vuodesta 1947. Tänä päivänä Yle Sápmi tekee radiolähetyksiä joka arkipäivä yhteensä seitsemän tuntia, viikoittain 35 tuntia. Pääosa lähetyksistä kuullaan pohjoissaameksi, inarin- ja koltansaamea kuullaan tunti viikossa omissa lähetyksissään. Oman kanavansa Yle Sápmi sai vuonna 1991.

Lisäksi Yle Sápmi tuottaa yhteispohjoismaisia tv-uutisia ”Ođđasatia” yhdessä Norjan ja Ruotsin yleisradioyhtiöiden kanssa. Joulukuussa 2013 Yle Sápmi aloitti oman toimituksensa tuottaman valtakunnallisen tv-uutislähetyksen ”Yle Ođđasatin” Yle TV1:ssä. Oma valtakunnallinen uutislähetys tukee Yle Sápmin uutistarjontaa osana radion uutislähetyksiä ja Internetin uutispalvelua. Lisäksi Yle Sápmi tuottaa vuosittain 20-30 jaksoa saamenkielistä lasten tv-ohjelmaa Unna Junnáá kolmella saamen kielellä. (Yle Sápmi. Yle Sápmi nyt. Hakupäivä 18.12.2013)

Identiteetin ja kulttuurin vahvistumisen myötä Yle Sápmi on identifioitunut sekä saamelaisena, että saamenkielisenä mediana. Tuotannoissa pyritään siihen, että kaikki julkaisut ovat saamenkielisiä. Suomenkieliset haastattelut ja uutismateriaalit käännetään saameksi ja luetaan voice-overina, vaikka yleisö ymmärtäisikin suurimman osan siitä. (Pietikäinen. 2008. 25)

Suurin osa Yle Sápmin tuotannosta tuotetaan pohjoissaamen kielellä, jolla on Wikipedian mukaan 50 000 puhujaa pohjoismaissa. (Wikipedia. Pohjoissaame. Hakupäivä 9.1.2014) Pohjoissaamen puhujien määrä on inarin- ja koltansaamen kielten puhujiin verrattuna ylivoimainen.

Taulukko 1. Yle Sápmín ohjelmatuntien kasvu vuosina 2011–2013. (Näkkäljärvi. Yle Sápmín kertomus eduskunnalle. 2013. 1-3)

	2013 tunnit	%	2012 tunnit	%	2011 tunnit	%
Pohjoissaame	1 158	73	1 217	77	1 236	78
Inarinsaame	291	18	231	15	230	14
Koltansaame	143	9	126	8	126	8
Yhteensä	1 592	100	1 574	100	1 591	100

3.2 Inarinsaame Yle Sápmissa

Inarinsaamea kuultiin viimeisimpänä radioaalloilla Suomen kolmesta puhutusta saamenkielestä. Nellimiläinen Ella Sarre aloitti säännöllisen inarinsaamenkielisen radio-ohjelman teon vuonna 1981. (Olthuis & Kivelä, Skutnabb-Kangas, 2013, 208)

Inarinsaamenkielistä ohjelmaa tulee radiosta viikossa yhteensä kolme tuntia. ”Anarâš saavah” on kahden tunnin mittainen suora ajankohtaisohjelma, joka käsittelee inarinsaameksi inarinsaamelaisten elämää ja tapahtumia. Nykyään Anarâš saavah tulee radiosta kerran viikossa. Kahden tunnin lähetys muuttui syksyllä 2013 suoraksi lähetykseksi. Lisäksi inarinsaamen kieltä kuullaan Yle Sápmín lapsille ja nuorille suunnatussa Binna Báanna –ohjelmassa, jossa kuullaan kaikkia kolmea Suomessa puhuttua saamen kieltä. Lisäksi radio-ohjelmistossa on inarinsaamenkielinen arkisto-ohjelma ja hartaus.

Myös nuorille suunnatussa ohjelmassa ”Sohkaršohkkassa” toimii juontajana inarinsaamenkielinen toimittaja. Sohkaršohkkasta lähetetään viikoittaisen suoran lähetyksen lisäksi remix samana iltana.

3.3 Anarâš saavah radiosta Internetiin

80-luvulla inarinsaamenkielisiä toimittaja-avustajia oli parhaimmillaan kolme, jotka työskentelivät aluksi kerran kuukaudessa, kukin vuorollaan. Viikossa inarinsaamenkielistä ohjelmaa tuli radiosta noin 15 minuuttia. 90-luvulle tultaessa inarinsaamenkielistä lähetystä kuultiin jo puoli tuntia viikossa. (Kaarret, 4.11.2013. haastattelu)

Alkuvuosina tuotanto oli satunnaista ja lähetyksissä oli lähinnä henkilöhaastatteluja ja reportaaseja inarinsaamelaisten jokapäiväisestä elämästä. Myös uhanalaista kieltä haluttiin pitää yllä radiossa ja ohjelmaan sisältyi viikoittainen kieliminuutti, jossa käsiteltiin uudissanoja ja muita kieleen liittyviä ilmiöitä. Radio teki inarinsaamen kielen näkyväksi. (Nousuniemi, 12.11.2013. haastattelu)

”Muistan sen, kun 70 luvulla kun tulin tänne Inariin, ei inarinsaamea kuullutkaan koko kylässä. Tavallaan radio teki sen kielen näkyväksi. Uskon ja toivon, että se myös nosti sitä kielen statusta ja rohkaisi ihmisiä käyttämään sitä kieltä ja sehän oli tosi hauskaa tiimin kanssa kun kokoonnuttiin.” Nousuniemi. haastattelu. 2013.

2000-luvulle tultaessa Anarâš saavah kasvoi nykyiseen muotoonsa, tunnin mittaiseksi etukäteen nauhoitetuksi lähetykseksi. Formaattina ohjelma muuttuu viikoittain, mutta pääasiallisesti Anarâš saavah koostui uutis- ja ajankohtaisohjelmasta, joka sisältää myös kulttuuria, viihdettä ja lastenohjelmaa. Myös inarinsaamenkielisen musiikkituotannon kehittyessä ohjelmasta syntyi oma lämminhenkinen lähetysblokkinsa. Anarâš saavahista tuli nopeasti suosittu radio-ohjelma, jolla on oma yleisönsä. Joillekin ohjelma toimii tiedonlähteenä, mutta sen tärkein tehtävä on toimia yhtenä harvoista inarinsaamenkielisistä kanavista. (Nousuniemi, 12.11.2013. haastattelu)

3.4 Anarâš saavah -lähetys

Tänä päivänä inarinsaamenkielistä ohjelmaa kuullaan 2,5 tuntia viikossa, josta suurin osa pyritään lähettämään suorana. Ajoittain toimittaja avustaa myös tv-uutisiin uutisjuttuja inarinsaamen kielellä ja kirjoittaa Internetiin Yleisradion uutispalvelimelle inarinsaamenkielisiä uutisia. (Kaarret, 4.11.2013. haastattelu)

Anarâš saavah -lähetys on todella suosittu ja kuunneltu ohjelma viikoittain. Lähetysten suosio konkretisoituu Yle Areenan – nettipalvelussa, jossa Anarâš saavahilla on Yle Sápmin tuottamien ohjelmien suurimmat klikkaukset. Etenkin kielten opiskelijat pitävät Yle Areenaa tärkeänä välineenä kielenoppimisessa, sillä sitä kautta inarinsaamea pääsee kuulemaan myös vapaa-ajallaan.

Inarinsaamea kuullaan viikoittain myös nuortenohjelmassa Sohkaršohkassa, jossa kaksi juontajaa keskustelee keskenään pohjois- ja inarinsaameksi. Lisäksi lähetyksessä kuullaan ajoittain myös koltansaamea. Sohkaršohkkaa kuullaan perjantaisin aamulähetysenä yhteensä kolme tuntia ja myöhemmin iltapäivällä puolentoista tunnin remix-versiona. Yle Sápmi päällikön mukaan nuorten ohjelma Sohkaršohkka on konkreettinen esimerkki siitä, kuinka lähetyksessä inarinsaame ja koltansaame ovat lisääntyneet ja alkaneet toimia luonnollisina juontokielinä.

”Inarinsaame on lisääntynyt Sohkaršohkassa. Se on siinä ohjelmassa jo vakiintunut niin, että juontajat puhuvat keskenään inarin- ja pohjoissaamea ja siitä on tullut paljon positiivista palautetta.”
Näkkäläjärvi, haastattelu. 2014.

Vuonna 2014 inarinsaamenkieliset lähetystunnit tulevat nousemaan, sillä ajankohtaistoimituksessa työskentelee inarinsaamenkielinen toimittaja, joka juontaa ja toimittaa ohjelmia päivittäin pohjoissaamenkielisten toimittajien tavoin.

4 KIELIYMPÄRISTÖN MUUTOKSET

4.1 Toimittajana Yle Sápmissa

Inarinsaamenkielisen toimittajan työnkuva on muuttunut kehityksen mukana monimediaiseen toimittamiseen. Tekniikka on mennyt 20 vuodessa eteenpäin ja monipuolistanut toimittajan työtä. Kun vielä 80-luvulla toimitettiin makronauhoilla yhdessä teknikon kanssa, vuonna 2013 toimittaja pystyy työstämään kaiken itseksensä aina haastatteluista lähetyslistan kokoamiseen. (Kaarret. 4.11.2013. haastattelu)

Aluksi inarinsaamen kielisissä lähetyksissä keskityttiin siihen, että kieltä kuuluu radiossa eikä journalistinen taso ollut keskiössä. Lähetyksissä keskityttiin inarinsaamelaisten arkeen ja juhlaan sekä kulttuuriin. Lähetykset koostuivat ajankohtaisista asioista, jotka käsittelivät kalastusta, käsitöitä tai poronhoitoa. Inarinsaamenkielinen avustajaryhmä kokoontui toimitukseen kerran kuussa, josta toimintaa laajennettiin. (Nousuniemi. 12.11.2013 haastattelu.)

Inarinsaamenkielisen toimittajan toimi on Yle Sápmissa edelleen keväällä 2014 osakainainen. Toimittaja työskentelee kolmena päivänä viikossa ja valmistele torstain tunnin mittaista radiolähetystä. Nykyisin myös inarinsaamenkielistä lähetystä kuulee enemmän, kun inarinsaamenkielinen toimittaja juontaa tunnin verran Yle Sápmin päivittäistä Buorre idit Sápmi! – aamulähetystä kerran viikossa.

Inarinsaamelaiset asuttavat Inarin kunnassa koko Inarinjärven ympäristöä. Suuri osa inarinsaamenkielisen toimittajan ajasta kuluu matkoihin, sillä haastateltavia asuu kunnassa noin 200 kilometrin välisellä alueella. Lähtökohtaisesti haastattelut tehdään inarinsaameksi, joskus myös suomeksi ja pohjoissaameksi. Puhelinhaastatteluja toimittaja välttelee. (Kaarret, 4.11.2013. haastattelu)

Uutena tehtävänä inarinsaamen toimittajalla on netti uutisten kirjoittaminen. Ohjesääntönä on, että viikoittain julkaistaisiin 1-2 inarinsaamenkielistä uutista, mutta resurssit eivät aina riitä siihen. Yhteispohjoismaisiin tv-uutisiin *Ođđasatiin* on aikaisempina vuosina tehty hyvin vähän inarinsaamenkielisiä uutisjuttuja, suunnilleen 1-2 kuukaudessa. (Kaarret, 4.11.2013. Haastattelu) Tarkoituksena kuitenkin on, että 2.12.2013 alkavaan valtakunnalliseen Yle Ođđasat -uutislähetykseen myös inarin- ja koltansaamen toimittajat työstäisivät viikoittain uutisjuttuja omalla kielellään.

”Kyllä minä uskon että sillä on iso merkitys ja siksi mie en ikinä sano ei, jos meillä töissäkin inarinsaameksi vois tehdä jotain. Vaikka joskus tekisi mieli sanoa ei, koska se tietää lisää työtä, mutta ei sitä voi sanoa ei. Eivätpähän voi sanoa: ”Yle Sápmi kun ei tee sitä ja eihän ne edes tee sitä eikä tuota inarinsaameksi”. Kaarret, haastattelu, 2013

4.2 Työkielenä uhanalainen inarinsaame

Inarinsaamenkielisen toimittajan työ ei ole helppoa, sillä kieltä puhuu runsaat 350 puhujaa. Uhanalaisen inarinsaamen toimittajan on välillä ollut vaikeaa löytää kieltä osaavia haastateltavia. Toimittaja saattoi 80–90-luvuilla haastatella viikoittain lähetykseen lähes samoja henkilöitä. Osa kieltä osaavista ihmisistä saattoi kieltäytyä haastattelusta, koska pelkäsivät puhuvansa väärin inarinsaamea. (Kaarret, 4.11.2013. Haastattelu)

Aktiivisten kielenelvytystoimien johdosta nykyisin inarinsaamenkielisen toimittajan on helpompaa löytää haastateltavia eri ikäryhmistä. Inarinsaame on ollut viime vuosien ajan nosteessa ja ihmiset ovat olleet erityisen kiinnostuneita opiskelemaan kieltä myös vieraana kielenään. Nykyään haastateltavia löytyy erityisen hyvin: Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa opiskelee vuosittain noin 15 inarinsaamen kielen ja kulttuurin opiskelijaa. (Kaarret, 4.11.2013. Haastattelu)

Myös inarinsaamenkielisellä toimittajalla on apunaan paremmin työvälineitä kielenhuoltoon: inarinsaamenkielisiä kielioppi- ja sanakirjoja on syntynyt lyhyessä ajassa paljon. Inarinsaamella on tänä päivänä erityinen tilanne, kun kieltä kuulee arkipäivisin ihmisten keskuudessa. Tutkimushaastatteluissani kävi ilmi, että inarinsaamea ei kuulunut 80–90 luvuilla esimerkiksi Inarin kirkonkylällä arkiaskareita hoitaessa.

”Nyt joka päivä voi sitä kieltä puhua. Kauppaan menet, niin siellä päivittäin saa puhua. Harvoin kyllä on niin, ettei joku inarinsaamelainen olisi kaupassa täällä Inarissa päin. Ja ennen se oli toisinpäin. Silloin ei ollut niitä puhujia ja ne oli arkoja alkamaan puhumaan ja arastelivat sitä kieltä eikä niitä nyt paljoa ollutkaan.” Kaarret. Haastattelu. 4.11.2013.

4.3 ”Ihmiset kokevat tärkeäksi sen, että käytetty kieli on kunnossa ja oikein”

Yhtenä vähemmistökielen haasteista on kehittää toimitusta monimediaiseen suuntaan, jossa kaikki joukkotiedotusvälineet ovat mukana toimittajan arjessa.

Tutkimushaastattelussa käy myös ilmi, että inarinsaamenkielinen toimittaja kokee haasteelliseksi ylläpitää uhanalaista kieltä elinvoimaisena, sillä toimittaja ei halua kuulijoidensa oppivan häneltä väärää kieltä. (Kaarret, 4.11.2013. Haastattelu)

”Varsinkin se, että on mahdollisimman virheetöntä oma kieli kun niitä kieli-ihmisiä syntyy nyt enempi ja enempi. Toisaalta sitten, jos toimittaja ei uskalla tehdä virheitä kielensä kanssa, niin eivät ne ihmisetkään sitten välttämättä uskalla kieltä käyttää, jos toimittaja on niin täydellinen. - En tiedä, onko se siitä sitten jäänyt se pelko pois kun mieki olen sanonut, että

enhän miekään puhu täydellisesti. Virheitä tulee minullakin, jolla niitä ei pitäis tulla.” Kaarret, haastattelu 4.11.2013

Kiireisessä uutis- ja ajankohtaistyössä saamenkieliseltä toimittajalta vaaditaan erittäin hyvää kielen osaamista. Maailma muuttuu nopeasti ja teknistymisen vuoksi uusia käsitteitä syntyy jatkuvasti. Toimittajan työssä käsitellään tiedotteita ja esityslistoja, joista suurin osa saapuu Yle Sápmín toimitukseen suomenkielisinä. Tiedotteiden kapulakieltä voi olla haastavaa kääntää ja toimittajan on kerrottava ymmärrettävästi kuuntelijoille. (Nousuniemi. 12.11.2013. haastattelu.)

Saamen kielten yhteinen ortografia on suomen kieleen verrattaessa hyvin nuori. Se on hyväksytty vasta 1970-luvulla, jonka vuoksi uuden ortografian mukaisesti kirjoittaminen ja tekstin tuottaminen on hyvin uutta edelleen. Vain pari sukupolvea on saanut mahdollisuuden oppia kielen ja kirjoittaa uudella ortografialla koulussa. Vanhemmalle polvelle saamen kielten kirjoittaminen on tuottanut ylimääräistä painolastia.

Yle Sápmín entisen päällikön Juhani Nousuniemen mukaan saamenkielisten toimittajien kielitaidossa korostuu kielten uhanalaisuus. Nousuniemen mukaan on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ettei oma media tuhoa kielen käyttöä. (Nousuniemi. 12.11.2013. haastattelu.)

”Toimittajat joutuvat niitä kiireessä kääntämään, jolloin siellä saattaa tulla sellaisia sanahirviöitä, joita kuulija ei ymmärrä. Varsinkin radio on sellainen väline, joka perustuu käyttöliittymään korvaan. Sen takia tekstin tulee olla selkeää ja yksinkertaista, että ihminen voi yhdellä kuulemalla ymmärtää, mistä on kysymys. Se ei ole kuin sanomalehdessä, että voi selata kuinka se juttu menikään. Ihmiset kokevat hirveän tärkeäksi sen,, että se käytetty kieli on kunnossa ja oikein. ”

Nousuniemi. 12.11.2013. haastattelu.

4.4 ”Olen vain se, joka kannustaa käyttämään kieltä”

Inarinsaamelaisille ja inarinsaamenkielisille Yle Sápmín Anarâš saavah – lähetys on tärkeä, sillä kieli ei kuulu eikä näy missään muussa mediassa Suomessa. Lähetystä kuunnellaan tarkasti ja uutta lähetystä odotetaan. Anarâš saavah ja inarinsaamenkielinen toimittaja on tärkeä kannustaja kielenkäytössä.

(Kaarret, 4.11.2013. Haastattelu)

”Minä olen vaan se joka kannustaa käyttämään kieltä. Etteivät ne ujostelisi ja sitä, että vaikka tekee virheitä, pitää käyttää kieltä. Eikä radio tai televisio ole mikään kauhun paikka. Tietenkin, se olis niinku tärkeää, että oppivat käyttämään ja kuuntelemaan radiota, Yle Areenaa ja nettiuutisia.” Kaarret, haastattelu, 2013

Radio toimii nykyään yhä enemmän kielenelvytyksen tärkeimpänä välineenä. Radio saa uhanalaisen kielen kuulumaan ja tavoittaa suuren joukon kuulijoita myös jälkepäin Internetin välityksellä. Kun radio tuo kielen kuuluville ja Internet taas kirjoitettuun muotoon, nostaa tiedotusväline pienemmänkin kielen statusta. Yle Sápmissa nähdään, että radio toimii yhä enemmän kielenelvytyksen välineenä, kun taas television saamenkieliset uutiset vievät saamelaista ja pohjoista uutisagenda eteenpäin. (Näkkäljärvi, 20.1.2014. Haastattelu)

”Ne jotka on opiskelemassa kieltä haluavat kuulla niitä koska sieltä sitten kuulee sitä inarinsaamea. Siellä on usein myös heistä juttuja, että he ovat mukana tekemässä ohjelmaa. Media koetaan tosi tärkeänä osana kielenelvytystyötä ja sen näkee myös konkreettisina klikkauksina.”
Näkkäljärvi, haastattelu, 2014

Vähemmistökieliselle toimittajalle suurin motivaation lähde on tieto siitä, että toimittajana saa tehdä omalla kielellä omille ihmisille omasta kulttuurista ohjelmaa. Yle Sápmin päällikön Pirita Näkkäljärven mukaan varsinkin inarinsaamenkielisille toimittajille työ on elämää ja työtä suurempi asia. Inarinsaamen kielellä työskentely on ylpeys ja työstä saatu energia kuuluu lähetyksissä. Yle Sápmin toimituksessa elää oman kielen ja kulttuurin hyväksi tekemisen riemu, minkä vuoksi toimituksen työskentelyä on ollut helppo kehittää. (Näkkäljärvi 20.1.2014. Haastattelu)

”Muistan senkin kun 70-luvulla kun tulin tänne, ei inarinsaamea kuullutkaan koko kylässä. Tavallaan radio teki sen kielen näkyväksi. Uskon ja toivon, että se myös nosti sitä kielen statusta ja rohkaisi ihmisiä käyttämään sitä kieltä” Nousuniemi. 12.11.2013. haastattelu.

”Se on minun äidinkieli. Minä voin kyllä aina puhua kun voin. Minä en ole ikinä sillä lailla hävennyt sitä puhumista, vaan olen aina puhunut sitä jos on kuka tahansa siinä. Parasta on se, että saa omalla kielellään tehdä ja just se, että saat tehdä mitä haluat. On tosi mahtavaa, ja paranee koko

ajan kun niitä puhuja tulee enempi ja uudet puhujat ovat kamalan innokkaita.” Kaarret. 4.11.2013 haastattelu.

yle.fi/uutiset/ensimmaisissa_ylen_saamenkielisissa_tv-uutisissa_kolmea_saame

UUTISET > SÁPMI > SAAME

Saame 2.12.2013 klo 16:42 | päivitetty 2.12.2013 klo 18:03

Ensimmäisissä Ylen saamenkielisissä tv-uutisissa kolmea saamen kieltä

Ensimmäisen Yle Oddasat -lähetyksen (su. Yle Uutiset) juonsi Aletta Lakkala. Katso historiallinen lähetys Yle Areenasta!

Suosittelen 1 079 henkilöä suosittelee tätä. Ole kavereistasi ensimmäinen.

Kuva 1. Valtakunnallinen Yle Oddasat -lähetykset alkoi joulukuussa 2013. Jo ensimmäisessä lähetyksessä kuultiin kolmea saamen kieltä. (Yle Sápmi. 2013.)

5 VÄHEMMISTÖKIELEN ELVYTTÄJÄ

5.1 Vähemmistökielen vuosittainen kasvu mediassa

Inarinsaamen kieli kuuluu vahvana osana Yle Sápmín tuotannoissa ja jatkaa vuosittaista kasvuaan: Yle Sápmín eduskunnalle tekemän lausunnon mukaan vuonna 2013 radio-ohjelmista 73 prosenttia oli pohjoissaameksi, mikä on laskemaan päin. Vuonna 2013 inarinsaamenkielistä radio-ohjelmaa oli 18 prosenttia ja koltansaamenkielistä 9 prosenttia, mitkä ovat taas koko ajan nousemaan päin. Varsinainen lähetysaika ei kuitenkaan vuoden aikana noussut. Myöskään eri kielten osuuksia ei voida mitata tarkkaan, sillä vuonna 2013 eri ohjelmissa kuultiin useampaa kuin yhtä Suomessa puhuttua saamen kieltä. (Yle Sápmi. 3.1.2014. Yle Sápmín kertomus eduskunnalle 2014)

Tähän nojaten inarinsaamenkielinen toimitus kehittyy vuosi vuodelta ja organisaation puolelta heille uskotaan enemmän tuotantoa omalle kielelleen. Inarinsaamenkielisellä radio-ohjelmistolla on vuosittainen kasvu: vuonna 2013 kasvua oli tullut edellisvuoteen verrattuna noin 3 %, kun pääjuontokielenä toimivan pohjoissaamen osuus on koko ajan laskemaan päin, sillä radiossa kokonaistuntimäärä on pysynyt pitkään samana. Myös koltansaamenkielinen tuotanto koki nousua yhden prosenttiyksikön verran. Vastaavanlainen vuosittainen kasvu on erityisen tärkeää, sillä media toimii kielen ylläpitäjänä. Olthuis ym. mukaan media tekee kielestä näkyvän, lisää sen käyttöä ja pitää pienäkin kieltä tähän aikaan sidottuna. Yle Sápmi toimii medianä, joka tukee vähemmistökielisen toimittajan työtä herättää keskustelua ja nostaa ajankohtaisia asioita omalla kielellään.

”Tietysti täällä toimituksessa ne (inarinsaamenkieliset toimittajat) rikastuttaa sitä kenttää, mistä me kerrotaan, koska ei meillä välttämättä ole sitä visibiliteettiä aivan ruohonjuuritasolla, että mitä tapahtuu inarinsaamen kielen ja kulttuurin yhteisössä. Sieltä tulee sisältöä mitä voidaan nostaa meidän pääuutisiin.”
Näkkäläjärvi,
20.1.2014 haastattelu

5.2 Kapulakielestä ymmärrettäväksi saamen kieleksi

Myös vuonna 2013 inarinsaamenkielinen toimitus on ottanut suuremman askeleen kohti monimediaista toimitusympäristöä. Toimittaja alkoi vuoden aikana kirjoittaa Yle Sápmín yhteiselle uutispalvelimelle inarinsaamenkielisiä uutisia, kun aikaisemmin uutisia on julkaistu vain pohjoissaameksi. Uutisten kirjoittaminen lisää toimittajan työmäärää ja – tapoja. Toimittajan on orientoiduttava versioimaan aikaisemmin tehtyä, radioon työstetyt juttunsa myös Internetiin. Kirjallinen työskentely kuitenkin lisää kielen mahdollisuuksia esiintyä kirjoitettuna kielenä, eikä vain puheena. Zabaletan ym. mukaan vähemmistökielillä medioilla on erityinen tehtävä kehittää journalistista kieltä vähemmistökielillä, mutta samalla työstää kielen kirjallista näkyvyyttä. Kirjallisen työskentelyn puitteissa toimittajan oma kielitaito paranee ja julkistettu uutinen tarjoaa lukijoilleen mahdollisuuden kehittää myös omaansa.

Zabaletan ym. tekemä tutkimus tukee tutkimushaastatteluissani esiin tullutta väittämää siitä, että vähemmistökielinen toimittaja kohtaa työssään usein uudissanastoa, jota ei ole vielä käännetty virallisesti. Toimittaja joutuu keräämään ja tuottamaan vähemmistökielille uutta sanastoa ja termistöä, jotta pystyisi ilmaisemaan muuttuvan maailman tapahtumia. Samassa toimittajan kielitaito kehittyy vähitellen journalistiseksi kieleksi. (Zabaleta ym. 2008. 205)

Tutkija Sari Pietikäisen artikkelin mukaan työskentelemällä vähemmistökielisessä mediassa, jossa työskennellään myös uhanalaiseksi luokitelluilla kielillä, on mahdollisuuksia luoda innovatiivisia kielistrategioita kielenelvyttämiseksi. Pietikäisen mukaan saamenkieliset toimittajat työskentelevät jatkuvasti kielen eduksi: he luovat ja kääntävät nyky maailman tilanteita ja muutoksia tekemällä journalistisia juttuja nykyaikaisista aiheista, luovat uusia sanoja ja sanontoja, joita ei yksinkertaisesti löydy saamen kielillä, esimerkiksi EU-direktiiveistä, teollisuudesta ja taloudesta. (Pietikäinen, 2008, 26)

Toimittajalla on tässä suhteessa myös merkittävä rooli ylläpitää vähemmän käytettyjä sanoja, tuoda esiin uusia sanoja tai tarjota vaihtoehtoisesti kiertoilmaisuja ratkaistakseen puuttuvan sanan olemassa olon. Toimittajan kieltä kuunnellaan tarkasti niin kielen kehittymisen edistämiseksi, kuin myös uusien puhujien vuoksi. Inarinsaamenkielinen

radio-ohjelma Anâraš Saavah on merkittävä osa uusien kielen puhujien eduksi, sillä radio-ohjelma on ainoa lähde, jossa puhuttua kieltä voi kuunnella mediasta. Yle Areenaan tallennetut lähetykset palvelevat koko inarinsaamenkielistä yhteisöä ja Areenaan tallennetut inarinsaamenkieliset radiolähetykset ovat Yle Sápmín kuunnelluimpia ohjelmia.

5.3 Kolmen saamenkielen raja-aidat

Tutkimushaastatteluissa tuli myös ilmi, että inarinsaamenkielinen toimittaja puhuu suurimman osan ajasta inarinsaamea haastateltaviensa kanssa. Työyhteisönä Yle Sápmi on saamenkielinen, eli työntekijät puhuvat keskenään suurimmaksi osaksi saamea. Toisinaan saamen kielellä keskustelu ei onnistu. Esimerkiksi pohjoissaamenkieliset ja koltansaamenkieliset eivät aina ymmärrä täysin toisiaan, sillä kielet eroavat toisistaan alueellisesti ja sanastollisesti. Eri saamen kielten puhujat voivat ymmärtää toisiaan, riippuen täysin puhujan etäisyydestä toiseen kieleen, yhteyksistä toiseen saamen kieleen, harjaantumisesta kieleen sekä puheenaiheesta. (Sammallahti 31.1.2014. sähköpostihaastattelu)

On siis täysin puhujasta kiinni, kuinka hän ymmärtää toista saamen kieltä. Kun toisen kieltä ei ymmärrä kunnolla, kieli vaihtuu helposti valtakieleen suomeen, jotta asiat menisivät perille ja keskustelu sujuisi paremmin. Zabaletan ym. tekemän tutkimuksen mukaan vähemmistökieliset toimittajat vaihtavat yhä helpommin kielensä valtakieleen.

Zabaletan ym. tutkimuksessa käsiteltiin valtakielen puhujaa vrt. vähemmistökielenpuhujaa, mutta saamen kielisen toimituksen kohdalla voidaankin pohtia, millaisia vaikutuksia on sillä, kun toimituksessa vaihdetaan valtakieleen, vaikka työntekijöiden kesken voitaisiin puhua vähemmistökielelläkin. Zabaletan ym. mukaan kielen vaihdoksella on negatiivinen vaikutus vähemmistökielen kehittymiseen ja käyttöön. Yle Sápmín toimituksessa valtakielenä toimivat pohjoissaame ja osittain myös suomi. Millaisia vaikutuksia kielenvaihdoksella on, kun muuten saamenkielisessä työympäristössä kieli vaihtuu keskusteltaessa vähemmistökielisten toimittajien kanssa?

Haastavana vaikuttajana voidaan pitää saamenkielten eroavaisuuksia. Yle Sápmín tuotannoissa inarin- ja koltansaamen kielet pysyvät omissa lähetyksajoissaan ja

lähetyksissään, joissa keskitytään siihen, että kielet kuuluisivat. Muuten suurin osa Yle Sápmín lähetysojista on pohjoissaameksi. Inarinsaamenkielisen toimittajan näkökulmasta tämä voi olla ongelma, sillä eri saamen kielten puhujien tulisi tottua kuulemaan kieliä myös sekaisin keskenään. (Kaarret. Haastattelu. 2013)

Myös Yle Sápmissa pyritään siihen, että eri kielisten toimitusten raja-aidat kaatuisivat. Eri saamen kielet eivät toimi toimituksissa omissa siiloissaan, vaan kaikkia kolmea saamen kieltä kuullaan radiolähetyksissä sekaisin. Mainstreamissa ei kuulu enää vain pohjoissaamea, vaan vähemmistökielet inarin- ja koltansaame ovat alkaneet kuulua viikoittain vakituisissa aamu- ja iltapäivälähetyksissä. Kun juonnoissa kuullaan eri saamen kielillä päivittäisiä asioita, eri kieliset kuulijat tottuvat ja ymmärtävät paremmin myös toista saamen kieltä.

”Minun filosofiani on, että mitä enemmän vähemmistösaamenkielet ovat meillä ns. mainstreamissa kuuluvissa ja just alkaa kuulemaan juonto/arkikieltä, sitä paremmin me kaikki alamme ymmärtää toistemme kieltä. Ihan samalla lailla myös vähemmistösaamenkielisetkin alkavat ymmärtämään myös pohjoissaamea. Myös pohjoissaamenkieliset ja suomenkielisetkin alkavat ymmärtämään inarinsaamea ja koltansaamea kun ne toimivat juontokielenä radiossa.”

Näkkäläjärvi, 20.1.2014 haastattelu

Tutkimushaastattelujeni mukaan Yle Sápmissa pyritään jatkuvasti kaatamaan kieliin liittyviä raja-aitoja. Yle Sápmín päällikön Pirita Näkkäläjärven mukaan toimituksessa tulisi tehdä vielä enemmän töitä sen eteen, että työympäristössä tehdään töitä kolmella saamen kielellä. Sillä on suuri vaikutus, kun toimituksessa ollaan sisäisesti avoimia kaikkiin kolmeen saamen kieleen. Toimituksen tulee panostaa entistä sinnikkäämmin siihen, että ymmärretään toisia, autetaan toisiaan ja panostetaan myös siihen, että kielet näkyvät ja kuuluvat ja että niitä käytetään. Toimitusympäristöltä se vaatii kärsivällisyyttä sekä yhteistä motivaatiota kaikkien kolmen saamen kielen tukemiseen ja edistämiseen. Myös vähemmistökielinen työympäristö kertoo kielten elinvoimaisuudesta.

”Myös pohjoissaamenkieliset ja suomenkielisetkin alkavat ymmärtämään inarinsaamea kun ne ovat juontokielenä radiossa. Kun juontaja kertoo perusjuttuja lähetyksessä ”tänään on syyskuun kymmenes päivä ja ruska se tuossa näkyy jatkuvan ja olipa mukava ajaa autolla töihin ja Inariin on

odotettavissa puolipilvistä säätä” sillä lailla ne alkaa tulemaan tutuiksi ne sanat myös vieraalla kielellä –”

Näkkäläjärvi, 20.1.2014 haastattelu

Kehittyneen teknologian ja laajentuneen toimitusympäristön myötä inarinsaamenkielinen toimitus Yle Sápmissa on kehittynyt vuodesta toiseen. Inarinsaamenkielistä toimitus on energinen, aikaansaava ja motivoitunut työhönsä ja heiltä löytyy palavaa halua toimia oman kulttuurin ja erityisesti kielen hyväksi.

80-luvun toimitusavustajasta on kasvanut itsenäinen toimittaja, joka työskentelee juttunsa radioon alusta alkaen itse ja jatkotyöstää sitä eteenpäin Internetiin ja ajoittain tv-uutisiin saakka. Organisatorisesti Yleisradiolla on omat haasteensa vastata resurssien puitteissa jatkuviin inarinsaamenkielisen tuotannon kysyntään. Yle Sápmin tekijät ja avustajaverkostot ovat energisiä ja ottavat mielellään haasteita vastaan, koska kokevat sen kehittävän kieltä ja ennen kaikkea tuovan kielen näkyvämmäksi.

”Nyt ollaan koko ajan menty hyvään suuntaan, että anaraskiela kuuluu joka päivä jo kohta. Ja televisiossakin näkyy. Eikä ole sillä lailla radiossa, että ”nyt tulee anarasjuttuja ja nyt tulee nuortalasjuttuja” vaan että kaikki olisi aivan sekaisin ja kaikki ihmiset tottuisivat kuulemaan sekaisin kieliä. Ei tiettyyn kellonaikaan vaan, kieliä olisi koska vaan niin ihmiset kuuntelisivat koko ajan radiota.” Kaarret, 4.11.2013, haastattelu

5.4 Kohti journalistista työroolia

Inarinsaamen kieliselle toimitukselle on kuitenkin tänä päivänä haastavinta kehittää tuotantoaan vielä enemmän monimediaiseen suuntaan ja myös kehittää journalistia toimintamalleja inarinsaamenkielisessä toimituksessa. Nyt kun mahdollisuudet ovat parantuneet huomattavasti jo uusien puhujien myötä, on myös tekijöiden terästädyttävä journalistisesti.

”Mie toivon, että se on tulossa koko ajan luonnollisemmaksi se, että jaetaan tietoa, eikä niin, että koltansaamenkielinen toimittaja keskittyy vain omaan työhön. Kaikki ovat aamukokouksissa alkuvuikosta läsnä, ja kaikki tietää mitä lähetyksiin on tulossa, -jotta voisimme nostaa asioita myös tv-uutisiin tai toisinpäin, että joku idea ei sovellukaan radioon vaan lähdetään tekemään tv-juttu Sevettiin.”

Näkkäläjärvi, haastattelu, 2014

Toimittajan tulee toimia työssään kriittisesti ja etenkin pienen yhteisön sisällä toimittajalta vaaditaan entistä enemmän taitoa asettautua kriittiseen toimittajan rooliin. Toimittajan tulee suhtautua kriittisesti ja puolueettomasti oman yhteisön tekemisiin, kuten kaikissa uutistoimituksissa pyritään suhtautumaan kriittisesti koko yhteiskunnan tekemisiin. Toimittajan tehtävänä on tuoda oman yhteisönsä sisältä monipuolisia aiheita ja näkökulmia ja toimittava reportaaseissaan niin, että jokaisella on mahdollisuus muodostaa oma mielipiteensä. Inarinsaamen kielisen toimituksen ei toimi vain yhteisön tiedottajana ja ajankohtaisasioiden kuuluttajana, vaan paneutuisi kriittisemmin yhteisön yhteisiin kysymyksiin ja uutisiin.

Tässä menetelmässä inarinsaamenkielisellä toimituksella on kehittymisen varaa. Saamelaisessa yhteisössä ja saamelaisalueella pyörii omat aiheensa ja uutisjuttunsa, joista saamenkielinen media pyrkii tuomaan esille erilaisia näkökulmia. Inarinsaamenkielisen toimituksen tulee työssään tuoda esille niitä samoja keskusteluaiheita oman yhteisönsä keskeltä kokonaiskeskusteluun. Pirita Näkkäläjärven mukaan vähemmistökielisessä mediassa se ei ole aina helppoa, vaan ajoittain haastavaa, koska kohdeyleisö on valtakunnallisesti suhteutettuna pieni saamelaisyhteisö. Inarinsaamelaisen pienen yhteisön asiat nostetaan Yle Sápmissa pohjoissaamenkieliselle pääuutisagendalle, jolloin asiat ovat suuremman yleisön mutusteltavina.

”Siinä on varmaan enemmän työtä, että saataisiin niitä aiheita vielä enemmän koko kansalle ja varsinkin niitä kommentteja yleiseen saamelaiskeskusteluun. Se olisi hirveän tärkeää että inarinsaamenkielinen toimitus tuo niitä näkökulmia ja heillä varmaan on parempi ymmärrys siitä, mitä ne ihmiset sanoo ja mitä he tarkoittavat näkemyksillään.”

Näkkäljärvi, 20.1.2014 haastattelu

5.5 Kielen siirtäminen sukupolvelta toiselle

Yle Sápmissa työskentelee kolmella eri saamen kielellä toimittajia, jotka seuraavat aktiivisesti saamelaisyhteisöä ja saamelaisaiheita, joista he tuottavat uutis- ja ajankohtaisjuttuja. Yle Sápmissa koetaan, että jatkuvasti kehittyvällä osaamisella on eväitä tuottaa juttuja myös eri välineisiin: radioon, nettiin ja televisioon, Monimediaisella toimitusmallilla ei vain anneta yleisölle mahdollisuuksia seurata ajankohtaista uutisointia, vaan monimediaisella toimitusmallilla saadaan uutisille

enemmän painoarvoa. Työstämällä saman uutisjutun radioon ja nettiin luo painoarvoa uutiselle, mutta vielä jos saman aiheen saa versioitua tv-uutisiin, saa uutisjuttu vielä enemmän painoarvoa. Utisoimalla monipuolisesti saamenkielellä saamelaisaiheisia ja saamelaisia koskevia juttuja, emme vain levitä ääntämme kuuluviin vaan saamme myös kielen kuuluviin valtakunnallisesti.

Saamelaisena mediana, Yle Sápmín toiminnan kehittäminen vaatii resurssien suuntaamista monipuolisesti eri-ikäisille ja eri kielisille. Kielellisten raja-aitojen kaatuessa Yle Sápmín toimittajilla on enemmän mahdollisuuksia ja samoin myös haasteita olla mukana kielen kehityksessä. Haastavinta on tuottaa monikielistä tuotantoa jokapäiväisesti. Saamenkielisen tiedotusvälineen on taattava tulevaisuudessa nuoremmalle sukupolvelle asianmukaista tuotantoa, jossa kaikki Suomessa puhutut saamen kielet pääsevät kuulluksi päivittäin.

Yle Sápmille on suunnattu yhtiön puolesta vakaat, vuosittaiset resurssit. Yle Sápmín päällikön Pirita Näkkäljärven mukaan resurssien käyttäminen ja varojen suuntaaminen on täysin toimituksesta itsestään kiinni, ja intoa ja ideoita kyllä löytyy.

”Meillä on lakisääteinen saamelaisen julkisen palvelun tehtävä, josta koko homma lähtee eli meidän täytyy tehdä tätä työtä ja se kattaa kaikki kolme saamenkieltä. Se on sisäinen päätös mihin rahoja suunnataan sisäisesti. Siihen pitäis saada luontaiseksi osaksi juurrutettua ne vähemmistösaamenkielet, eli siinä on meillä vielä jumppaamista että miten näillä resursseilla se tehdään. Vaikka meillä on taitavia, osaavia ihmisiä, niin eivät hekään voi aivan ihmeitä tehdä näillä työajoilla mitä meillä on. Toivottavasti saataisiin lisää resursseja.”

Näkkäljärvi, 20.1.2014 haastattelu

The screenshot shows the Yle Sápmi news website. The browser address bar displays 'yle.fi/uutiset/sapmi/'. The website header includes navigation links for 'UUTISET', 'AREENA', 'TV', and 'RADIO', along with a search bar and 'Svenska Yle'. A weather widget for Helsinki shows temperatures of 26°C at 15:00, 24°C at 18:00, and 19°C at 21:00. The main headline is 'Rasism lii láâsnam sá 'mmlai vuástta' (Racism is becoming a national issue). Below the headline is a photo of a woman speaking at a podium. To the right, there is a video player titled 'Geahča varrasamos Ođđasiid' (Watch our news) with a play button and the word 'Ođđasat'. Below the video player, there is text about the news program's schedule. At the bottom, there is another headline 'Juvvá Lemet ii guorras oktasaš sápmelašmeroštallamii' (We are not alone in our Sápmi sports) with a photo of a man and a small text block.

Rasism lii láâsnam sá 'mmlai vuástta

YK algmeeruforum ä 'šštoobdi Eva Biaudet raajjám rapoortest puátt ounde što rasism lii láâsnam ánn'jõžääi'j sá 'mmla vuástta. YK tu'tk'kumušše vuássõõtte 270 nuõrrád. klo 9:14

Geahča varrasamos Ođđasiid

Ođđasat juohke árgabeaivve diibmu 19.10 Yle Fem - kanálas Davvi-Suomas ja Yle Areenas. Tekstejuvvon Ođđasat marjñteahkedis Yle TV1:zis olles Suomas. Nuppádassii čuoovvovaš idit diibmu 10.55 Yle TV2:zis.

Guldal varrasamos Yle Ođđasiid

Sámeráđi ságadoalli Áile Jávo ávžžuhii Suoma, Ruota ja Norgga sámedikkiid hápmet oktasaš sápmelašmeroštallama. Suoma Sámedikki sámeráđi ii oittala last

Kuva 2. Yle Sápmi uutispalvelimelle kirjoitetaan kolmella eri saamenkielellä. Kuvassa on ensimmäinen koltansaamenkielinen kirjoitettu uutinen Yle Sápmi etusivulla.

Lähde: Yle Sápmi. 2013.

6 POHDINTA

Inarinsaamenkielinen toimitus kehittyy vuodesta toiseen ja Ylen organisaation puolelta toimitukselle uskotaan yhä enemmän tuotantoa ja resursseja omakieliseen ohjelmistoon. Inarinsaamenkielisellä radio-ohjelmistolla on vuosittainen kasvu: vuonna 2013 kasvua oli tullut edellisvuoteen verrattuna noin 3 %, kun pääjuontokielenä toimivan pohjoissaamen osuus on koko ajan laskemaan päin. Vuonna 2013 inarinsaamenkielinen toimitus on ottanut suuremman askeleen kohti monimediaista toimitusympäristöä. Toimittaja alkoi vuoden aikana kirjoittaa Yle Sápmín yhteiselle uutispalvelimelle inarinsaamenkielisiä uutisia. Uutisten kirjoittaminen lisää toimittajan työmäärää ja –tapoja. Inarinsaamenkielinen toimittajan on nyt orientoitunut versioimaan aikaisemmin t radioon työstettyä juttuaan myös Internetiin. Kirjallinen työskentely lisää inarinsaamen mahdollisuuksia esiintyä kirjoitettuna kielenä, eikä pelkästään puheena

Inarinsaamenkielinen toimittaja joutuu käsittelemään työssään usein uudissanastoa, joita ei välttämättä ole vielä käännetty virallisissa yhteyksissä. Toimittaja joutuu keräämään ja tuottamaan vähemmistökielille uutta sanastoa ja termistöä, jotta pystyisi ilmaisemaan muuttuvan maailman tapahtumia. Samalla toimittajalla on suuri rooli käyttää julkisesti uudissanastoa ja tarjota kuulijoilleen tuoreita sanoja ja sanontoja. Toimittajalla on mahdollisuus käyttää vähemmän käytettyjä sanastoja ja termejä. Saamenkieliset toimittajat työskentelevät jatkuvasti kielen eduksi: he luovat ja kääntävät nyky maailman tilanteita ja muutoksia tekemällä journalistisia juttuja nykyaikaisista aiheista, luovat uusia sanoja ja sanontoja, joita ei yksinkertaisesti löydy saamen kielillä, esimerkiksi EU-direktiiveistä ja teollisuudesta.

Näillä uutisilla on suuri merkitys omalle kohdeyleisölle. Sen lisäksi, että saamen kielet tallentuvat sekä kirjalliseen, että puhuttuun muotoon, omakielinen toimitus antaa aina eväitä seuraaville sukupolville oppia uhanalaisia kieliä. Kenelle tahansa pelkkä mahdollisuuskin seurata uutisointia ja ajankohtaisasioita omalla kielellään on merkittävä myös omalle identiteetille. Kuten Yle Sápmín edeltävä päällikkö sanoi, kun radiosta kuuluu pienen kielialueen kieltä, kielellä on oma asemansa Suomen yhteiskunnassa. Media tekee kielen tärkeäksi ja elinvoimaiseksi.

”Aikaisemmin ei ollut saamenkielistä joukkotiedotusta tai mediapalveluja kuin se saamenkielinen radio. Kyllä se on minusta ollut tosi tärkeää, koska siinä ei ole kyse pelkästään kielestä tai uutisista, vaan sillä on sellainen yhteisöllinen merkitys. Se, että joka päivä radiolla on oma agendansa ja jotka se nostaa keskusteluun, jakaa yhteiset kokemukset. Ihmiset jotka puhuvat samaa kieltä ja kuuntelee radiota, vaikka eivät välttämättä tunne toisiaan, niin kuitenkin tuntee kuuluvansa yhteen. Sillä on sellainen vaikutus kielen statuksen, eli jos kieli kuuluu radiosta, niin kyllä sillä joku status on sillä kielellä. Ja sitten se, miten ihmiset kokevat oman identiteettinsä sen kautta.” Nousuniemi, 12.11.2013 haastattelu

Inarinsaamenkielinen radio-ohjelma Anaras Saavah on merkittävä asia uusien kielen puhujien eduksi, sillä radio-ohjelma on ainoa lähde, jossa puhuttua kieltä voi kuunnella mediasta. Yle Areenaan tallennetut lähetykset palvelevat koko inarinsaamenkielistä yhteisöä ja Areenaan tallennetut inarinsaamenkieliset radiolähetykset ovat Yle Sápmín kuunnelluimpia ohjelmia. Toimittaja toimii tässä suhteessa avainhenkilönä kielen kehittämistyössä.

Työyhteisönä Yle Sápmi on saamenkielinen, eli työntekijät puhuvat keskenään suurimmaksi osaksi saamea. Toisinaan saamen kielellä keskustelu ei onnistu. Esimerkiksi pohjoissaamenkieliset ja koltansaamenkieliset eivät aina ymmärrä täysin toisiaan, koska kielet eroavat toisistaan alueellisesti ja sanastollisesti. Useimmiten kun toisen kieltä ei ymmärrä kunnolla, kieli vaihdetaan valtakieleen suomeen, jotta asiat menevät perille ja voidaan käydä keskustelua osapuolten välillä. Tällä on negatiivisia vaikutuksia saamen kielen mahdollisuuksiin pysyä itsenäisenä, kehittyä ja toimia arkipäivän kielenä.

Yle Sápmín toimituksessa tulisi panostaa enemmän siihen, että työympäristössä tehdään töitä kolmella saamen kielellä. On tärkeää, että toimituksessa ollaan sisäisesti avoimia kaikkiin kolmeen saamen kieleen. Toimituksen tulee pyrkiä entistä sinnikkäämmin siihen, että ymmärretään toisia, autetaan toisia ja myös siihen, että kielet näkyvät ja kuuluvat, ja niitä myös käytetään. Toimitusympäristöltä se vaatii kärsivällisyyttä sekä yhteistä motivaatiota kaikkien kolmen saamen kielen tukemiseen ja edistämiseen. Myös vähemmistökielinen työympäristö kertoo kielten elinvoimaisuudesta.

Yksittäisten toimittajien työhön kolmella saamen kielellä työskentely ei vaikuttaisi juurikaan, mutta kokonaisvaltaisesti toimituksen ja journalistiseen tuotantoon sillä olisi omat vaikutuksensa. Kolmella saamen kielellä työskentely rikastuttaisi valtavasti sekä Yle Sápmin uutistarjontaa, että päivittäispuolen suoraa lähetyksiä. Esimerkiksi kolmikielinen ”Buorre Idit Sápmi” -radio-ohjelma tuo ulottuvuuksia ja luo vuoropuhelua eri kieliryhmien kesken. Kielellisesti rikkaat juonnot ja ajankohtainen keskustelu eri kielillä on kiinnostavaa. Kuulijakuntakaan ei toimisi enää omissa ”kielisiiloissaan”, vaan kehittäisi myös yleisön kielitaitoa ja ymmärrystä toisiin kieliin. Se jos mikä olisi kielenelvytystä parhaimmillaan.

Nyt inarinsaamenkielisen toimituksen tulisi ponnekkaasti pyrkiä monimediaiseen toimitusympäristöön sekä kriittisempään toimittajan rooliin. Mitä useammassa välineessä inarinsaamea käytetään, sitä paremmin sisältö on erilaisten yleisöjen saatavissa ja sitä paremmin sisällöt tukevat kielenelvytystyötä. Samalla myös kielen status nousee, kun inarinsaamenkieli on käytössä muiden saamen kielten ja suomen rinnalla myös tv:ssä ja Internetissä. Inarinsaamenkielisen toimittajan tulee suhtautua kriittisesti ja puolueettomasti oman yhteisön tekemisiin, sillä toimittajan tehtävänä on tuoda oman yhteisönsä sisältä monipuolisia aiheita ja näkökulmia ja toimittava reportaaseissaan niin, että jokaisella on mahdollisuus muodostaa oma mielipiteensä.

Saamelaisessa yhteisössä ja saamelaisalueella on omat aiheensa ja uutisjuttunsa, joista saamenkielinen media pyrkii tuomaan esille erilaisia näkökulmia. Tässä asiassa inarinsaamenkielisellä toimituksella on tärkeä rooli tuoda esiin oman yhteisönsä keskeistä samoja keskustelun aiheita kokonaiskeskusteluun. Tällöin Yle Sápmissa tuotaisiin neutraalisti ja monipuolisesti erilaisia näkemyksiä esille, sillä inarinsaamen toimituksella on kuitenkin parempi ymmärrys siitä, mitä ihmiset sanovat ja tarkoittavat.

Saamelaisen median, Yle Sápmin jatkuvalla kehittämisellä on vahvoja vaikutuksia saamelaisten identiteettiin, yhteisöön ja kulttuuriin. Median tekemät kerronnalliset, visuaaliset ja kielelliset valinnat linkittävät saamelaiskulttuurin menneisyyden nykyisyyteen ja vahvistavat niin yhteisön poliittista identiteettiä kuin uhanalaisia saamen kieliäkin. Näin myös inarinsaamen kieli on voimistunut mediassa ja voi hyvin saamelaisen yhteisön sisällä. Yle Sápmi tuo saamen kielet näkyviksi yhteiskunnassamme.

Yle Sápmi on kuunneltu ja suosittu kanava saamelaisille itselleen. Se tukee ja tuottaa uusia kielenpuhujia. Yle Sápmin strategian mukaisesti se on jatkuvasti kehittänyt myös nuoremmalle sukupolvelle tarkoitettua ohjelmaa, joista yksi hyvä esimerkki on nuorten aikuisten ohjelma Sohkaršohkka. Ohjelmassa kuuluu kolmea saamenkieltä, joista pääjuonto kielet ovat pohjoissaame ja inarinsaame ja johon koltansaamenkieliset avustajat tuottavat myös osuutensa. Ohjelmassa käsitellään nuoria kiinnostavia aiheita laajasti; ohjelmassa on osittain viihdyttäviä kokonaisuuksia, mutta osittain myös toimittajat tarttuvat rohkeasti yhteiskunnallisiin puheenaiheisiin. Yle Sápmin eduskuntakertomuksen mukaan Sohkaršohkkan juontajat ovat uudistaneet saamenkielistä radiokerrontaa, edesauttaneet sosiaalisen median käyttöönottoa Yle Sápmin tuotannoissa ja luoneet vankkaa yleisösuhdetta.

Yle Sápmi pyrkii kolmella saamen kielellä innostamaan nuoria saamelaisia käyttämään kieltä sekä ylläpitämään kulttuurin säilymistä. Vuonna 2014 Yle Sápmi on ottanut tavoitteekseen uudistaa radiokerrontaa ja vakinaistaa tv-uutistoimintaa myös inarin- ja koltansaamen kielellä. Sekä radio- että tv-lähetyksissä pyritään tuottamaan enemmän suoraa lähetystä. Eduskuntakertomuksen mukaan Yle Sápmin kielenelvytysroolia vahvistetaan entisestään käyttämällä vähemmistösaamenkieliä enemmän lähetysten juontokielinä. Uuden karhean päivittäisen Yle Oddásatin myötä kaikki kolme saamen kieltä saavat tulevaisuudessa myös enemmän televisionäkyvyyttä. Jos toimittajien omalla panostuksella ja innolla saataisiin uutisvirtaan kielellistä vaihtelevuutta, siitä tulisi osa toimituksen omaa rutiinia. Vaihtelevat työtehtävät pitävät myös työmotivaatiota vireillä.

Miten näet inarinsaamen aseman tällä hetkellä?

”Se on tosi hyvä ja se menee koko ajan vain parempaan suuntaan. Olen tosi toiveikas, enkä ole yhtään hanskoja tiskiin nakkaamassa. En varmaan, vaikka jos olisi toivoton tilanne, niin en minä viitsisi omassa työssäni niitä nettiuutisia vääntää nettiin ja televisioon. Kuka sitä tyhjää työtä viitsii tehdä? Kyllä minä uskon tosi vahvasti, että ja siksi missään tapauksessa olla se että radio olisi se jarruttaja, vaan edistäjä sen pitää olla.”

Kaarret, 4.11.2014 haastattelu

Vähemmistökielisellä medialla on paljon merkitystä ja se vaikuttaa kielten kehittymiseen, näkyvyyteen ja elinvoimaisuuteen. Media pystyy vaikuttamaan parhaiten

puhuttuun ja kirjalliseen kieleen. Myös se, että pienellä kielellä pystyy vitsailemaan suorassa lähetyksessä, kertoo siitä, että kieli elää ja kuluu sekä muuntuu ihmisen suussa. Se on arkipäivän kieli, eikä vain lausuntojen ja julkisten puheiden kieli. Media ei kuitenkaan pysty ratkaisemaan kaikkea, sillä ympäröivässä yhteiskunnassa on oltava myös sellaiset olosuhteet, jotta vähemmistökielisellä kielellä pärjäisi. Jokainen haastattelu, kirjoitettu uutinen, luettu juonto ja kuvattu uutisjuttu jättää merkkinsä saamen kielten historiaan ja on osa saamen kielten kehittymistä.

LÄHTEET:

- Finlex. Laki Yleisradio Oy:stä. Haettu ja tallennettu 10.1.2014
< <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380#L3P7>>
- Finlex. Saamen kielilaki. Haettu ja tallennettu 11.2.2014.
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20031086>>
- Hirsilä, Remes Sajavaara 2001. Tutki ja kirjoita, Kustannusosakeyhtiö Tammi, 111–157, 191–198, 318–330
- Huovila 2005. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja, Werner Söderström Oy, 1, 40-45
- Kaarret, Anja, inarinsaamenkielinen toimittaja, Yle Sápmi. Haastattelu 4.11.2013.
- Kotimaisten kielten keskus. Vähemmistökielten selvityksiä. Haettu ja tallennettu 10.1.2013
< <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=2162>>
- Nousuniemi, Juhani, eläkeläinen ja entinen päällikkö, Yle Sápmi. Haastattelu 12.11.2013
- Näkkäläjärvi 2013. Yle Sápmi osuus kertomukseen eduskunnalle, Yleisradion kertomus eduskunnalle, 1-3.
- Näkkäläjärvi, Pirita, päällikkö, Yle Sápmi. Haastattelu 20.1.2014.
- Olthuis, Kivelä, Skutnabb-Kangas 2013. Revitalising indigenous languages – How to recreate a lost generation, Bristol, Multilingual matters, 208-216
- Pietikäinen 2008. Sami in the Media: Questions of Language Vitality and Cultural Hybridisation, Journal of Multicultural Discourses, 3:1, 22-35
- Sammallahti, Pekka, emeritus professori, Oulun yliopisto. Sähköpostihaastattelu 1.2.2014
Yle Sápmi. Yle Sápmi nyt. Haettu ja tallennettu 18.12.2013.
<http://yle.fi/uutiset/yle_sapmista_suomeksi/6611869>
- Yleisradio. Julkinen palvelu. Haettu ja tallennettu 18.12.2013
<http://yle.fi/yleisradio/julkinen-palvelu>
- Wikipedia. Inarinsaame. Haettu ja tallennettu 8.1.2014
<<https://fi.wikipedia.org/wiki/Inarinsaame>>
- Wikipedia. Inarinsaamelaiset. Haettu ja tallennettu 10.1.2014
< <https://fi.wikipedia.org/wiki/Inarinsaamelaiset>>
- Wikipedia. Pohjoissaame. Haettu ja tallennettu 9.1.2014
<https://fi.wikipedia.org/wiki/Pohjoissaame>
- Zabaleta, Xamardo, Gutierrez, Urrutia & Fernandez 2008. Language development, knowledge and use among journalists of European minority language media, Journalism Studies, 9:2, 195-211

